

DOBÁK IMRE¹**A nemzetbiztonsági felsőoktatás aktuális kérdései****Current Issues of National Security Higher Education****Absztrakt**

Jelen tanulmány a Nemzeti Közszerológati Egyetem nemzetbiztonsági felsőoktatásának kérdéskörét és sajátosságait vizsgálja. Kitekint az egyetemi keretek között megvalósuló, egymásra épülő nemzetbiztonsági képzések struktúrájára, a képzésfejlesztés irányaira és eredményeire.

Kulcsszavak: nemzetbiztonság, biztonság, egyetemi képzés

Abstract

This study examines the national security university programs of National University of Public Service (NUPS), its features and current status. It looks at the structure, current processes, development opportunities and results of the national security programs in the university framework.

Keywords: national security, security, university programs

BEVEZETÉS

A biztonság komplexitása, a tágabb környezetünkben zajló katonai és nem katonai konfliktusok, a migrációs válság vagy akár az Európában az elmúlt időszakban bekövetkezett terrorcselekmények a biztonságpolitikai veszélyeket értelmezni tudó és az azok kezelésé-

---

¹ Nemzeti Közszerológati Egyetem, National University of Public Service, E-mail: dobak.imre@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-9632-2914

„A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgáltatás-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Ludovika Kutatócsoport keretében, a Nemzeti Közszerológati Egyetem felkérésére készült.

The work was created in commission of the National University of Public Service under the priority project KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 titled „Public Service Development Establishing Good Governance” in the Ludovika Research Group.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

ben különböző szinteken hatékonyan közreműködni képes szakembereket igényelnek. Az aszimmetrikus és hibrid hadviselés sajátosságai, az új típusú kihívásokra, veszélyekre, fenyegetésekre² való felkészülés mind olyan területek, amelyek a nemzetbiztonsági szféra bevonását érintő kutatásokat jelenthetnek. A megváltozott biztonsági környezet vizsgálatát, a kapcsolódó hadtudományi kutatások kiemelt fontosságát az Egyetemi Kutatási Tanács Hadtudományi Kollégiuma (HAKO) által megfogalmazott hadtudományi kutatási prioritások³ hangsúlyozzák, valamint megjelennek a Rendészettudományi Kollégium prioritásai között is. A kapcsolódó kutatásokat a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Stratégiája (KFIS)⁴ is megfogalmazza, rávilágítva azok multi-, illetve interdiszciplináris jellegére. Ezek eredményeinek képzésekbe, így a nemzetbiztonsági képzésbe történő beépítése, akár annak változó környezethez és igényekhez illeszkedő fejlesztése további feladatot jelentenek.⁵

A nemzetbiztonsági felsőoktatás fejlesztése tehát több ponton is kapcsolódik a hadtudományi és rendészettudományi területekhez, illeszkedik a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-2016-00001 kiemelt céljaihoz, így új képzések elindításához. Kiemelhető az interdiszciplináris ismeretkörök folyamatos fejlesztése, a képzési részelemek ágazati igényekhez történő illesztése, valamint az egyetemi képzések tananyagainak bővítése. A feladatok a Nemzetbiztonsági Intézet esetében az intézet által kezelt szakok szakfejlesztési feladatainak folytatását, a képzési portfólió bővítését (új szakok indítását), a képzések tudományos háttérének fejlesztését, valamint új tananyagok kidolgozását jelentik.

Az előző gondolatok mentén, az alábbiakban a Nemzeti Közszolgálati Egyetem nemzetbiztonsági képzéseinek aktuális kérdéseit és annak sajátosságait tekintjük át röviden, hiszen a nemzetbiztonsági szolgálatok munkatársainak felsőoktatási környezetben történő képzése már több mint egy évtizede megjelent az egyik jogelőd egyetemen.⁶ A tanulmány

² A fogalmakat tekintve lásd Resperger István: Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig, Felderítő Szemle, XII. (2013/3). 5. o.

³ Boda József – Boldizsár Gábor – Kovács László – Orosz Zoltán – Padányi József – Resperger István – Szenes Zoltán: A hadtudományi kutatási irányok, prioritások és témakörök, Államtudományi Műhelytanulmányok, 2016/16. www.allamtudomany.hu (2017. 08.15.)

⁴ NKE KFIS 2016–2020. http://archiv.uni-nke.hu/uploads/media_items/kfis-2016-2020.original.pdf (2017. 08.15.)

⁵ A KFIS végrehajtásának elvei között jelennek meg, az „oktatásfejlesztés és minőségbiztosítás: az innovációs folyamat során feltárt ismeretek tananyagba történő beépítése és ezzel a képzések korszerűsítése, valamint [...] egy-egy szak vagy szakirány tudományos megalapozása”. NKE KFIS végrehajtásának elvei. <https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/nke-kutatas-fejlesztési-innovacios-strategia-vegrehajtanak-elvei-kfis.original.pdf> 3. o. (2017. 08. 15.)

⁶ A rendszerváltozást megelőzően a felderítő és állambiztonsági szervek számára biztosított volt az akkori felsőoktatási keretek közötti képzés. A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia „D” tagozatán a katonadiplomácia témakörében, a belügyi állambiztonsági szervek munkatársai számára pedig a Rendőrtiszti Főiskolán állt rendelkezésre önálló szak, ezeket a rendszerváltozást követően megszüntették. Évek-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

ismerteti a felsőoktatási keretek között megvalósuló hazai nemzetbiztonsági képzések struktúráját, fejlesztését és a megrendelői igényekre reagáló belső tantárgyi szerkezet főbb elemeit.

Itt, a bevezetőben érdemes hangsúlyozni, hogy a nemzetbiztonsági felsőoktatásban való részvétel a beiskolázásra jogosult szervezetek állománya számára nem kötelezettség, hanem egy olyan lehetőség, amely a szolgálatok szakmai igényeit, véleményét kikérve, együttműködésben került kialakításra. Az eltérő munkakörök, eltérő végzettségeket igényelnek, így a nemzetbiztonsági szolgálatok humánerőforrás utánpótlásának bázisa sem különül el a civil munkaerőpiaci környezettől. Mint Kis-Benedek József a nemzetbiztonsági képzés témakörében 2014-ben tartott konferencián kifejtette, a szolgálatok sem egységesek abban, hogy hogyan biztosítják a megfelelő ismeretekkel rendelkező utánpótlásukat. Előnyösebb-e civil végzettséggel és nyelvismerettel bíró személyek felvétele a szolgálatokhoz, „akiknek csak a szakmai képzéséről kell gondoskodni”,⁷ vagy pedig a célirányosabb, nemzetbiztonsági ismeretek elsajátítását biztosító felsőoktatási képzési formát részesítik előnyben.⁸

A szféra sajátosságaiból adódóan korlátozottak a pálya iránt érdeklődők számára a rendelkezésre álló ismeretek is. Zalai Noémi fogalmazta meg tanulmányában, hogy a szolgálatokhoz jelentkezők „a nemzetbiztonsági pályával ritkábban találkozhatnak a szocializációjuk során”,⁹ így annak valós tartalma sem ismeretes előre számukra, konkrét feladataikat csak állományba kerülésük után ismerik, ismerhetik meg. „Míg más rendvédelmi szervezet tevékenysége társadalmilag széles körben ismert, jól kommunikált, így viszonylag átlátható”,¹⁰ addig a nemzetbiztonsági szféráról már mindez nem mondható el. Jelen tanulmány, a képzések témakörében ezen ismerethiányok csökkentéséhez is, reményeink szerint, hozzájárulhat. A reális kép bemutatása, a szervezetekhez később jelentkezők

---

kel később a ZMNE-en kezdték meg a nemzetbiztonsági szolgálatok igényeihez illeszkedő képzések kialakítását, amely összefogását kezdetben szakcsoport, majd tanszék biztosította. Lásd többek között: Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben. In: Finszter Géza – Sabjanics István (szerk.): Biztonsági kihívások a 21. században. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 182. és 205. o.

⁷ Kis-Benedek József: Nemzetbiztonsági képzés a civil szférában, Nemzetbiztonsági Szemle, 2014/különszám. 25. o.

⁸ Bővebben lásd Kovács – Dobák: i. m. 205. o.

⁹ Zalai Noémi: A humánerőforrás-gazdálkodás kérdéseinek vizsgálata a nemzetbiztonsági szolgálatoknál. PhD értekezés, NKE HDI, Budapest, 2013.

¹⁰ Horváth Ferenc: A pályaszocializáció pszichológiai kérdései a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál. Nemzetbiztonsági Szemle, 2015/1. 84. o.

esetében akár a valótlan elvárások csökkentését és a pályán való tartós megmaradást is szolgálhatják.¹¹

A NEMZETBIZTONSÁGI FELŐOKTATÁS SAJÁTOSÁGAI

A rendszerváltást követően a kor követelményeinek megfelelő nemzetbiztonsági szak kidolgozására a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen került sor, ahol az alapszak 2005-től, majd a mesterszak a szakindítási engedélyt követően, 2009 szeptemberétől indulhatott.¹² Az akkori szakmai hátteret biztosító Nemzetbiztonsági Tanszék, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem megalakulásával intézetté fejlődött, és napjainkra már három tanszékkel (polgári- és katonai nemzetbiztonsági tanszékek, valamint terrorelhárítási tanszék) biztosítja az aktuális képzések szervezését.

A nemzetbiztonsági alap- és mesterszak képzései 2013-tól a Hadtudományi és Honvédtisztképző Karon meghirdetve, a Nemzetbiztonsági Intézet¹³ által gondozott formában folytatódtak. Kezdetben két specializáción (katonai és polgári), majd 2016-tól már terrorelhárítási specializációval kiegészülve. Ezzel párhuzamosan azonban az ágazati igényekkel összhangban megindult az a képzésfejlesztési folyamat, amely 2016-ra a polgári nemzetbiztonsági alap- és mesterszak képzési és kimeneti követelményeinek létrehozását, majd az alapszak Rendészettudományi Kar képzései közötti indítását is lehetővé tette. A szakfejlesztési folyamat sikeres lezárásaként 2018 januárjában a polgári nemzetbiztonsági mesterszak is meghirdetésre került. A szakfejlesztések eredményeként, az ágazati igényeknek megfelelő keretben, a nemzetbiztonsági felsőoktatás katonai területe a Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar (HHK), polgári területe pedig a Rendészettudományi Kar (RTK) képzései között jelenik meg,¹⁴ azonban azok gondozását a Nemzetbiztonsági Intézet és tanszékei biztosítják. A képzések iránti érdeklődés évek óta folyamatosan tekinthető, amelyet a szakokra beadott jelentkezés és a felvettek számának statisztikai adatai is tükröznek.¹⁵

¹¹ Gubicza József, Laufer Balázs: A nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeti kultúrájáról. Tanulmányok „A rendészet kultúrája – kultúrált rendészet” című tudományos konferenciáról. X. kötet. MHTT, Budapest, 2009. 105. o. <http://www.pecshor.hu/periodika/2009/gubicza.pdf> (2017. 08. 10.)

¹² 2008 júliusáig egyetemi kiegészítő képzés keretében a katonai vezetői szak nemzetbiztonsági szakirányán zajlott képzés. Héjja István: A katonai nemzetbiztonsági képzések helyzete (1990–2012). Nemzetbiztonsági Szemle, 2014/különszám, valamint <http://firgraf.educatio.hu/prg/kkk.php?graf=BSZKNEB> (2018. 02. 06)

¹³ <https://nbi.uni-nke.hu/intezetunkrol/a-nemzetbiztonsagi-intezet-bemutakozasa> (2017. 01. 03)

¹⁴ Dobák Imre: Polgári nemzetbiztonsági képzések a hazai felsőoktatásban (a képzésfejlesztés aktuális kérdései). Nemzetbiztonsági Szemle, V.. (2017/4). 43–44. o.

¹⁵ Az adatok forrása: https://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_statisztikak/elmult_evek/!ElmultEvek/elmult_evek.php?stat=13 (2018. 02. 10.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

A nemzetbiztonsági alapszakra és mesterszakra jelentkeztettek száma 2013–2017 között (összesen jelentkeztettek száma / felvettek száma bontásban):

- 2013-ban (HHK) alapszak: 59/17, mesterszak: 48/25,
- 2014-ben (HHK) alapszak: 106/25, mesterszak: 67/30,
- 2015-ben (HHK) alapszak: 86/24, mesterszak: 26/14,
- 2016-ban (HHK) alapszak: 68/8, mesterszak: 71/31,
- 2017-ben (HHK) alapszak: 77/10, mesterszak: 41/8,
- 2017-ben (RTK) alapszak: 80/18.

A felvi.hu oldalon évente meghirdetett nemzetbiztonsági alap- és mesterszakok felvételi ponthatárai:

- 2013-ban (HHK) alapszakon 243, mesterszakon 67,
- 2014-ban (HHK) alapszakon 276, mesterszakon 70,
- 2015-ban (HHK) alapszakon 294, mesterszakon 60,
- 2016-ban (HHK) alapszakon 290, mesterszakon 60,
- 2017-ben (HHK) alapszakon 304, mesterszakon 74,
- 2017-ben (RTK) alapszakon 284 pont.

A meghirdetési helytől függetlenül az egymásra épülő,¹⁶ illetve egymáshoz illeszkedő nemzetbiztonsági képzések főbb sajátosságai az alábbiakban foglalhatóak össze.

- A nemzetbiztonsági felsőoktatási szakokra történő beiskolázásra csak az érintett szervezetek utánpótlási igényeivel összhangban, azok támogatásával kerülhet sor. Lényegében zártnak tekinthető a képzési forma, hiszen a képzés nem nyitott a külső, az adott szervezetek állományába nem tartozó személyek előtt („a szakra jelentkezők köre korlátozott...”).¹⁷
- A képzést megrendelő szervezetek szakmai igényeivel összhangban a levelező képzési forma preferált, amely sajátosságából adódóan a már rendszerben lévő állomány felsőoktatási képzéséhez kíván hozzájárulni, és jelenleg nem célja a civil szféra irányából a hivatásos szolgálatra való (az egyetem egyéb karaira jellemző) felkészítés.¹⁸

¹⁶ Héjja István: A „Bolognai folyamat” és a nemzetbiztonsági képzés. Felderítő Szemle, VIII. (2009/4). 109–116. o.

¹⁷ https://www.felvi.hu/felveteli/egyetemek_foiskolak/!IntezmenyiOldalak/szervezet.php?szer_id=843&elj=18a&oldal=2&fej=D (2018. 02. 06.)

¹⁸ A honvédtiszti, illetve rendészeti képzéssel ellentétben nem tekinthető a szervezetekhez történő felvétel lépcsőfokának.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

- A képzéseken a blokkosított óratartrásnak, a zárt beiskolázási, valamint az államilag támogatott képzési formának köszönhetően az óralátogatások magas száma jellemző.¹⁹
- Az egyetem nemzetbiztonsági képzéseinek hallgatói összetételét tekintve a beiskolázások túlmutatnak²⁰ a nemzetbiztonsági szolgálatokon. Az eltérő ágazati irányok felkészítési igényeit kiszolgálva a képzések nem csak a nemzetbiztonsági szolgálatok, hanem egyéb, titkos információgyűjtésre feljogosított szervezetek számára is nyitottak.²¹ A titkos információgyűjtésre feljogosított szervezetek azonban eltérő feladatrendszerek (pl. nemzetbiztonsági, bűnüldözési, terrorelhárítási stb.) mentén eltérő elvárásokat is jelentenek. Az ezeknek való megfelelést válaszként a specializációs eltérések, illetve differenciált ismeretkörök biztosíthatják.
- A jelentkezők gyakran más és más általános előképzettséggel rendelkeznek (így például eltérő alapszaki végzettség a mesterképzésbe történő belépésnél vagy akár polgári, illetve katonai/rendvédelmi felsőoktatási háttér).
- A Nemzetbiztonsági Intézet által gondozott szakok alacsony létszámúaknak tekinthetők (a hallgatói létszám az újabb évfolyamok megjelenésével azonban folyamatosan növekedett: „2013-ban 42 aktív, 2014-ben 95 aktív, 2015-ben pedig már 108 aktív hallgatót regisztráltak.”²²)
- Az eltérő mélységű szakmai tapasztalatok mellett, a hallgatók akár eltérő korosztályokat is képviselhetnek. Ezen generációs sajátosságok jelen szakaszban még nem tekinthetők fajsúlyosnak, hiszen csak többéves szolgálati idő után kerülnek a hallgatók a képzésbe, az X és Y generációhoz²³ sorolható hallgatók közötti sajátosságok azonban jelen vannak.

¹⁹ MAB Intézményakkreditációs eljárás 2016/2017, NKE, Akkreditációs jelentés, A MAB 2017/3/VI számú határozatának melléklete

http://www.mab.hu/web/images/tir/jelentesek/NKE_170331_jelentesH.pdf 38. o. (2018. 02. 12.)

²⁰ Az elmúlt évtizedekben a titkos információgyűjtés ágazati jogszabályokba történő beépülése minden bizonnyal befolyásolta ezen szervezetek képzési igényeit is. Szükségessé váltak a rendszerszinten együttműködésre képes, az adott szervezetek tevékenységén túlmutató kérdéseket értelmezni tudó szakemberek. Gondolok itt a rendszerváltozást követően meginduló stratégiaalkotási folyamatokra, a nemzeti biztonsági stratégiára, vagy akár az ország nemzetközi szövetségi rendszerekhez történő csatlakozására.

²¹ A nemzetbiztonsági szolgálatok mellett a Rendőrség bünyügyi területe, a NAV, az NVSZ, a TEK és az Ügyészség.

²² MAB Intézményakkreditációs eljárás 2016/2017, NKE, Akkreditációs jelentés, A MAB 2017/3/VI számú határozatának melléklete

http://www.mab.hu/web/images/tir/jelentesek/NKE_170331_jelentesH.pdf 38. o. (2018. 02. 12.)

²³ Zalai Noémi: Új típusú kihívások: generációváltás a nemzetbiztonsági szolgálatoknál. Nemzetbiztonsági Szemle, 20016/1. 36. o. (szerz. megj.: az eltérő generációk hosszabb távon akár az oktatási formákra is befolyásoló hatással lehetnek).

- A szakokra történő felvétel már önmagában is feltételez bizonyos szakmai előéletet, tapasztalatokat, és egy meglévő, adott szintű nemzetbiztonsági vonatkozású tudásanyagra épít. Ennek mélysége az alapszakokra belépők esetében értelem-szerűen alacsonyabb, mint a mesterszakokra belépőknél. Mivel a szakmai tapasztalatok megszerzése a szervezeteken belül valósulhat meg,²⁴ így azok a beiskolázó szolgálatok, rendvédelmi szervek eltérő tevékenységét tükrözik vissza.²⁵ A képzés azonban a közös platformok, szemléletmód, és a kapcsolódó új ismeretek átadásával ráépíthet ezen meglévő szakmai ismeretekre.²⁶ (Az intézményen kívül teljesítendő szakmai gyakorlat az alapszak esetében kritérium-feltétel.)

A KÉPZÉSEK SZERKEZETE, TARTALMA

A hazai nemzetbiztonsági felsőoktatást tekintve, az alap- és mesterszakok Képzési és Kimeneti Követelményei alapján a nemzetbiztonsági képzések az „államtudományi” képzési, „nemzetbiztonsági” felsőoktatási területen jelennek meg.²⁷ Az NKE által indított nemzetbiztonsági alapszakok esetében, amíg a Hadtudományi és Honvédtisztképző karon meghirdetett szak elnevezése „nemzetbiztonsági”, és elvégzésével „nemzetbiztonsági szakértő” szakképzettség megszerzésére nyílik lehetőség, addig a Rendészettudományi Karon meghirdetett szak megnevezése „polgári nemzetbiztonsági” és „polgári nemzetbiztonsági szakértő” szakképzettséget biztosít. A Képzési és Kimeneti Követelmények értelmében a nemzetbiztonsági mesterszakok elnevezésében, ugyanúgy a „nemzetbiztonsági”, illetve „polgári nemzetbiztonsági” különbséget láthatjuk, a szakképzettség tekintetében pedig, amíg az előző „okleveles nemzetbiztonsági szakértő”, utóbbi „okleveles polgári nemzetbiztonsági vezető szakértő” szakképzettséget biztosít a végzetek számára. (A képzésfejlesztés folyamatai, illetve a képzés struktúrája egy másik tanulmányban már részletesen ismertetésre került, így arra jelen tanulmány nem tér ki mélyebben.²⁸)

²⁴ Horváth Ferenc: A pályaszocializáció pszichológiai kérdései a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2015/1. 92. o.

²⁵ Kovács – Dobák: i. m. 205. o.

²⁶ Uo. 110. o.

²⁷ 282/2016. (IX.21.) Korm. rendelet 2. sz. melléklete, http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=197445 (2018. 02. 06)

²⁸ Dobák: *Polgári nemzetbiztonsági képzések* i. m.

a) Alapképzés

Az alapképzési szakoknál 180 kredit teljesítése az előírás, ahol nemzetbiztonsági területen a szakok elsődleges képzési céljai nemzetbiztonsági szakértők oktatása a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint más, a titkos információgyűjtésre és titkos adatszerzésre feljogosított szervek számára. A szakképzettség szempontjából meghatározó törzsanyag ismeretkörei közül az ún. alapozó ismeretek az NKE Közös Egyetemi Modul tantárgyi szerkezetét ölelik fel, egyetemi szinten egységes kreditmennyiségben. A szakmai törzsanyagban – specializációktól függetlenül – egységesnek tekinthetőek „az idegen titkosszolgálati ismeretek”, a nemzetbiztonsági szakismeretek különböző tárgykörei, „a titkosszolgálatok története”, az „információk elemzése és értékelése”, a „jogi - szakági jogi ismeretek”, az „emberi erőforrásból történő információgyűjtés”, a „technikai adatszerzési ismeretek”, a „titkos információgyűjtés”, a „kriminalisztika” vagy akár a „pszichológia” meghatározott ismeretei.²⁹

A polgári nemzetbiztonsági alapszakon ezeken felül – az Rendészettudományi Kar alapképzéseivel azonos részismeretek mellett – a fontosabb nemzetközi szervezetek áttekintésére koncentráló, a nemzetközi biztonsági környezet értelmezését elősegítő „nemzetközi biztonsági intézmények” vagy akár a „bűnügyi hírszerzési alapismeretek” tantárgyakat lehet kiemelni. Az aktuális kihívásokra reagálva a migráció fogalmaival, típusaival, a nemzetközi migrációval foglalkozó „migrációelmélet” tantárgy mellett, a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni tevékenység kérdésköreinek tantárgyai is helyet kaptak. A szabadon választható tantárgyak szintén az aktuális biztonságpolitikai és szakmai témákban történő elmélyülést szolgálják.

A humán felderítő specializáció hallgatói – a differenciált ismeretkörök erejéig – alapvetően az emberi forrásból történő információgyűjtés szakmai és kapcsolódó általános ismereteit sajátítják el, míg a technikai felderítő specializáció céljai között „a folyamatosan változó külső, technikai környezetből érkező kockázatokra, veszélyekre és kihívásokra adandó hatékony reagálás érdekében a technika-szakértői ismeretek elmélyítése, célorientált megjelenítése”³⁰ volt a cél. A kibertér szerepének egyre jelentősebb felértékelődése miatt ezen ismereteknek előremutató jelentőségük lehet a teljes (nemzet)biztonsági szférában. A terrorelhárítási specializáció képzésének céljai szintén széles körűek, amelyek között szerepelnek például a „terrorelhárítás elméletének és gyakorlatának”³¹ átfogó ismeretei, illetve a felderítés egyes módszertani kérdéseinek elsajátítása.

²⁹ 282/2016. (IX. 21.) Korm. rendelet Hatályos: 2017. 11. 02.

http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=197445#foot_5_place (2017. 12. 10.)

³⁰ Uo.

³¹ Uo.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

A nemzetbiztonsági alapszakokon egységes előírásnak tekinthető, hogy a többhetes, intézményen kívüli, egyeztetett helyen és ütemterv alapján lezajló szakmai gyakorlat ún. kritérium-feltétel.³² Kimeneti idegen nyelvi követelmény a végzéshez a legalább középfokú (B2) komplex típusú nyelvvizsga³³ vagy ezzel egyenértékű érettségi bizonyítvány vagy okirat megszerzése.

b) Mesterképzés:

A nemzetbiztonsági mesterképzés szakjainál 120 kredit teljesítése az előírás, ahol többek között cél, hogy a végzettek a megszerzett ismeretek és felkészültségük alapján alkalmassá váljanak a szféra adott szintű vezetői és szakértői feladatainak ellátására, a különböző biztonsági folyamatok és kérdéskörök összefüggéseinek megértésére, a „válaszok előkészítésének a támogatására”.³⁴ A mesterképzés céljai között jelenik meg továbbá, hogy a képzési időszak végére a hallgatók felkészültségük alapján váljanak alkalmassá a képzés egy magasabb szintjén (PhD képzés) történő folytatására.

A képzési kínálatban évek óta jelenlévő nemzetbiztonsági (HHK) mesterképzés mellett a képzésfejlesztési folyamat eredményeként 2018 szeptemberétől megindulhat³⁵ a Képzési és Kimeneti Követelmények szintjén már 2016-ban kidolgozott polgári nemzetbiztonsági mesterszak (RTK) képzése is, amely keretében a hallgatók megismerik:

- „a hazánk nemzetbiztonsági helyzetét befolyásoló alapvető tényezőket;
- a biztonságpolitika alakításának kérdéseit, a nemzetközi intézmények működését és a koordinációs mechanizmusokat;
- az európai és más nemzetközi nemzetbiztonsági modelleket és rendszereket;
- a nemzeti, transznacionális és nemzetközi biztonságpolitikai, nemzetbiztonsági, terrorelhárítási gyakorlatot és modelleket;
- a nemzetbiztonság és terrorelhárítás főbb geopolitikai, gazdasági, társadalmi, jogi, pszichológiai, pedagógiai összefüggéseit;
- a nemzetbiztonsági és terrorelhárítási folyamatok, a nemzetközi kapcsolatok, a diplomácia és az e területeket összekötő társadalomtudományi kérdésköröket.”³⁶

³² Ennek időtartama a Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar képzései között meghirdetett nemzetbiztonsági, és a Rendészettudományi Kar képzéseként megjelenő polgári nemzetbiztonsági alapszak esetében eltérő.

³³ Lásd a szakok Képzési és Kimeneti Követelményeiben meghatározottakat.

³⁴ 282/2016. (IX. 21.) Korm. rendelet Hatályos: 2017. 11. 02.

http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=197445#foot_5_place (2017. 12. 10.)

³⁵ https://www.felvi.hu/felveteli/egyetemek_foiskolak/IntezmenyiOldalak/meghirdetes.php?meg_id=19397&elj=18a (2018. 02. 07.)

³⁶ Uo.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

Kari beágyazottságtól függetlenül a mesterszakok tantárgyi szerkezetét összevetve azonosnak tekinthetők a „biztonságpolitikai ismeretek”, a „szakági jogi ismeretek”, a „nemzetbiztonsági szakmai ismeretek”, a „hírszerzés”, az „elhárítás”, az „információk elemzése és értékelése”, a „diplomáciai ismeretek”, a „válságkezelés nemzetbiztonsági aspektusai” vagy a külföldi hírszerző és biztonsági szolgálatokkal kapcsolatos ismeretek. A kimeneti idegennyelvi követelmények terén, a nemzetbiztonsági szakon (HHK) továbbra is legalább középfokú (B2) komplex típusú nyelvvizsga, a polgári nemzetbiztonsági mesterszakon (RTK) legalább egy felsőfokú (C1) komplex típusú nyelvvizsga vagy két legalább középfokú (B2) – amelyből az egyik angol nyelvi – komplex típusú nyelvvizsga letétele szükséges.³⁷

A nemzetbiztonsági mesterszak belső szerkezetével már számos tanulmány foglalkozott, azonban a polgári nemzetbiztonsági mesterszak szerkezete újnak tekinthető, így a képzés ismeretköreire az alábbiakban részletesen is kitérünk.

A KKK alapján a 4 féléves képzés mesterfokozat és a szakképzettség szempontjából meghatározó ismeretköreiből, az alapozó ismeretek 20–25 kredit, a szakmai törzsanyag 40–50 kredit, a differenciált szakmai ismeretek 24–32 kredit mennyiségét teszik ki. Az alapozó ismeretkörök között jelennek meg: a magyar kül- és biztonságpolitika; a magyar politikai intézményrendszer működése; a tudományos kutatás alapjai; emberi erőforrás fejlesztés és gazdálkodás; jogi alapfogalmak; kommunikáció, vezetői kompetenciák; nemzetközi gazdaságtan; rendészettudományok alapjai; vezetés- és szervezélmélet, rendészeti tevékenység vezetése; integrált társadalomtudományi ismeretek.³⁸

A szakmai törzsanyag ismeretkörei:

A nemzetbiztonság általános elmélete; speciális szakági jog; diplomáciai ismeretek; elhárítási ismeretek; felderítési ismeretek; információk elemzése és értékelése; kihívások, kockázatok, fenyegetések a XXI. században; nemzetközi biztonsági intézmények; nemzetbiztonság és etika; polgári válságkezelés nemzetbiztonsági aspektusai; külföldi hírszerző és biztonsági szolgálatok; szakmai esettanulmányok és tanulmányutak; szakszolgálati tevékenység rendszere; vezetés- és szervezélmélet, rendészeti tevékenység vezetése; vezetépszichológia elmélete és gyakorlata.³⁹

A tantárgyak összességében a magasabb szintű nemzetbiztonsági tevékenységek ellátásához, egyes szakfeladatok szervezéséhez, kutatásához szükséges ismereteket, a nemzetbiztonsági szervezetrendszer tagozódásának, alrendszerének és a vonatkozó stratégiáknak a vizsgálatát, az együttműködések, az elemzés és értékelés, a vezetés kérdéseinek,

³⁷ Uo.

³⁸ 282/2016. (IX. 21.) Korm. rendelet.

³⁹ Uo.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

a századunkban jelentkező új kihívásoknak és veszélyeknek, a válságok előrejelzésének főbb ismereteit kívánják biztosítani.⁴⁰ A biztonságpolitikai ismeretkörhöz sorolható tantárgyak pedig hazánk nemzetközi környezetének, a szövetségesi tagság, a nemzetközi biztonsági intézmények felépítésének és működésének, a diplomácia fogalmainak, területeinek, jelentőségének kérdéseit tárgyalják.⁴¹

- A humán felderítő specializáción ezen felül az emberi erőforrásból történő információszerzés gyakorlata, az információk elemzése-értékelése, a műveleti pszichológia, a műveleti veszélyhelyzetek megelőzése és kezelése, a vezetői készségfejlesztés, valamint a nyílt forrású információszerzés tárgyai kaptak helyet. Utóbbi ismeretei, egyre nagyobb jelentőséggel bírnak mind a nemzetbiztonsági, mind a rendészeti szervezeteknél.
- A technikai felderítő specializációnál a nemzetbiztonsági feladatok technikai-műveleti támogatása, a nemzetbiztonság technikai kihívásai a XXI. században, az elektronikus információs rendszerek biztonsága, a geoinformációs ismeretek, a kiberbiztonság nemzetbiztonsági aspektusai, a szakértői tevékenység, valamint a technikai adatszerzés tantárgyakat láthatjuk.
- A terrorelhárítási specializáció esetében a biztonság és védelem kérdései, a kiberterrorizmus és az ellene való védekezés, a terrorfenyegetettség-értékelés stratégiai elemző módszerei, a hírszerzés vezette műveletek a terrorelhárításban, a profilalkotás a terrorfelderítésben, a terrorcselekmények nyomozása, a titkos információgyűjtés szerepe a terrorelhárításban, a válságkezelés és krízis-kommunikáció tantárgyak ölelik fel a differenciált ismereteket.⁴²

A képzéseket gondozó intézet és tanszékei az oktatás mellett több módon is segíteni kívánják a fent ismertetett struktúrában megjelenő hallgatók „tudományos” előrehaladását, kompetenciáik fejlesztését, a stratégiai gondolkodást. A szakok alapvetően kis létszámúnak tekinthetők, amelyek előnyei a hallgatókkal való közvetlenebb foglalkozás lehetőségében mutatkozik meg. Érezhető a beiskolázó szervezetek szakmai támogatása is, így segítséget kapnak szakdolgozataik, diplomamunkáik témaválasztásához, konzultációihoz, továbbá számos szakmai fórum (online tudományos folyóiratok, konferenciák) áll rendelkezésre részeredményeik bemutatására, közzétételére. Jelen van annak régóta bevált gyakorlata is, hogy szakmai vezetők, vendégelőadók tapasztalataik átadásával, előadások megtartásával segítik a hallgatók fejlődését.

⁴⁰ Forrás: Szakindítási anyag / többek között a nemzetbiztonság általános elmélete, az elhárítás, a hírszerzés, és a külföldi hírszerző és biztonsági szolgálatok, információk elemzése és értékelése című tantárgyak leírásai.

⁴¹ Forrás: Szakindítási anyag / érintett tantárgyak tantárgy leírása.

⁴² Uo.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

A színvonalas képzés feltételezi a korszerű, a változásokat folyamatosan követő tananyagokat is, az új tudományos eredmények képzésekben történő megjelenését. Az elmúlt évek során az intézet oktatói ezen a téren is törekedtek (egyéni kutatásaik mentén) a nemzetbiztonsági kérdéskörökhöz kapcsolódó tananyagfejlesztési, jegyzetfejlesztési folyamatokban aktívan közreműködni. Mivel az állam működésének sajátos nemzetbiztonsági szervezet- és feladatrendszeréhez kapcsolódó felsőoktatási képzési irány ismeretkörei széles spektrumot ölelnek fel, így cél, hogy a tananyagok is szakmai, oktatói és kutatói egyetértéssel alapuljanak. Az Intézet – a hazai viszonylatban unikálisnak tekinthető nemzetbiztonsági felsőoktatás biztosítása mellett – stratégiai terveihez igazodva a nemzetbiztonsági kérdéskörökben folytatott kutatási tevékenységét is erősíteni szeretné, elfogadva, hogy „a tudományos közélet megteremtése, élénkítése lehet a szakmai modernizáció hajtóereje, motorja”.⁴³

Az egyetem összességében az oktatás egymásra épülő mindhárom szintjén (alapképzés, mesterképzés, doktori képzés) biztosítja a nemzetbiztonsági tudományterülettel kapcsolatos képzési és kutatási lehetőségeket. A zártnak tekinthető alap- és mesterszakok mellett az NKE két doktori iskolája (Hadtudományi és Rendészettudományi) is megjeleníti tantárgyi szerkezetében, illetve témahirdetése között a tágran értelmezett nemzetbiztonsági témákat, amely képzési szint már értelemszerűen nyitott a jelentkezők előtt. A Hadtudományi Doktori Iskolában még a ZMNE nemzetbiztonsági képzéseinek kialakításával párhuzamosan megkezdtek a nemzetbiztonsági kutatási terület kereteinek kialakítását, így ott már közel húsz éve folyik a témakörben tudományos kutatás.⁴⁴ A 2017/2018-as évben a kutatási területen a harminc tantárgy / kutatói szeminárium mellett, több mint tíz kutatási témát hirdettek⁴⁵ a témával foglalkozó oktatók. A két éve hallgatókat fogadó Rendészettudományi Doktori Iskola kínálatában a két nemzetbiztonsági téma mellett tíz kapcsolódó tárgyat láthatunk.⁴⁶

A Nemzetbiztonsági Intézet megalakulása óta figyelmet fordít a tudományos eredmények közzétételére, amelyhez kapcsolódóan 2013-ban hozta létre egyetemi tudományos folyóiratát (Nemzetbiztonsági Szemle). A széles körű szerkesztőbizottság az elmúlt évek

⁴³ Regényi Kund: Tudományosság, mint új kihívás az Alkotmányvédelmi Hivatal számára (szubjektív szakértői vélemény). In: Nemzetbiztonsági kihívások, nemzetbiztonsági szolgálatok. MHTT-konferencia. Hadtudomány, 2013/1–2. 91–92. o. http://mhtt.eu/hadtudomany/2013/1_2/HT_2013_1-2_mhtt.pdf (2017. 09. 10.)

⁴⁴ Vida Csaba: A tudományos képzés rendszere a nemzetbiztonság területén, Nemzetbiztonsági Szemle, 2014/különszám 43. o.

⁴⁵ A kutatási területet Dr. habil. Resperger István vezeti. Forrás: NKE EDT 12/2017. számú határozata, https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/12-2017_01_17_-a-hadtudomanyi-doktori-iskola-2017-18-as-kutatasi-temahirdeteserol.original.pdf (2018. 01. 05.)

⁴⁶ https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/RDI_tantargyai_es_tantargytipusai_kreditekkel_2017-2018.pdf (2018. 01. 05.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

során számos lépést tett a kiadvány tudományos elismertségének növelésére, így 2017-től az MTA IX. Gazdasági és Jogtudományok Osztály Hadtudományi Bizottság listáján már hazai „C”, az Állam- és Jogtudományi Bizottság listáján hazai „D” minősítésű folyóiratként szerepel.⁴⁷ A további tervek között jelenik meg a hazai szakmai és tudományos elismertség növelése, valamint a nemzetközi szintérré kitekintve az idegen nyelvű publikációk és a külföldi szerzői kör erősítése.

Szintén 2013-ra tehető a Nemzetbiztonsági Szakkollégium létrehozása, amely egyetemi tehetséggondozási közösségként azóta is az NBI szakmai támogatásával működik. Tagságát tekintve nyitott az egyetem teljes hallgatói közössége felé, így a létszám az elmúlt évek során folyamatosan bővült, és napjainkra már az egyetem különböző karainak több mint 30 hallgatója kapcsolódott be a tudományos és szakmai programokba. A szakkollégium tagságának érdeklődési köre a biztonsági, védelmi szektor széles szegmensét érinti. A fő kutatási irányt „a nemzetbiztonsági és a stratégiai tanulmányokból, illetve a hadtudományból álló multidiszciplináris ismeretek képezik”.⁴⁸ A szakkollégiumi hallgatók tevékenysége alapvetően az ún. „kutatósejtekhez”⁴⁹ kapcsolódik, amelyek különböző, a hallgatók érdeklődési körébe tartozó témakörökben, mentorok támogatásával biztosíthatják a hallgatók szakmai fejlődését. Az elmúlt években számos sikeres tudományos pályázati szereplést (pl. TDK),⁵⁰ a tudományos életre felkészítő szakmai fejlesztési tréninget, valamint kötetlen programot valósítottak meg.

KONKLÚZIÓ

A dinamikusan változó biztonsági környezetben folyamatosan értékelődnek fel a nemzetbiztonsági, a rendészeti és a terrorelhárítási szervezetek feladatai. Mindez sajátos képzési elvárásokat is jelent a Nemzetbiztonsági Intézet irányába, amely az elmúlt időszak többlépcsős képzésfejlesztési folyamataival és az oktatásra kerülő általános/szaktudományi, elméleti/gyakorlati tárgyak fejlesztésével válaszolt. A MAB 2016/2017-es NKE intézményakkreditációs eljárásában az intézet tevékenységét és az általa biztosított képzési szerke-

⁴⁷ <http://mta.hu/doktori-tanacs/a-ix-osztaly-doktori-kovetelmenyrendszer-105380> (2018. 01. 05.)

⁴⁸ <https://nbi.uni-nke.hu/szakkollegium/kuldetes> (2018. 01. 05.)

⁴⁹ A Szakkollégium kutatósejtjei 2018. elején: 1) XXI. századi konfliktusok és kihívások kutatósejt, 2) Fegyveres válságok és terrorizmus kutatósejt, 3) Migrációs kutatósejt, 4) Kiberbiztonsági kihívások kutatósejt.

⁵⁰ Lásd <https://nbi.uni-nke.hu/szakkollegium/eredmenyek/szakkollegiumi-tagok-tanulmanyai-a-20162017-es-es-a-20172018-as-tanevben> (2018. 01. 06.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

zetet is vizsgálta, amely eredményeként az aktuális képzéseket 2022 végéig akkreditálták.⁵¹

Mint az NKE 2012–2015 közötti időszakra vonatkozó Intézményfejlesztési Terve is rámutatott, a képzéseket gondozó Nemzetbiztonsági Intézet létrehozásának egyik célja volt, „a titkosszolgálati eszközök alkalmazására feljogosított szervezetek szakember utánpótlásának, humán erőforrás fejlesztésének támogatása”,⁵² így a beiskolázásra jogosult szolgálatok köre is túlmutat a szigorúan vett nemzetbiztonsági szférán.⁵³ A képzési környezet folyamatos biztosítása és fejlesztése mellett azonban kiemelten fontos a nemzetbiztonsághoz kapcsolódó egyes kérdések tudományos igényű kutatása, az eredmények megjelenítése, valamint a tudományos utánpótlás fejlesztése és kinevelése.

A Nemzeti Közsolgálati Egyetemen működő nemzetbiztonsági felsőoktatás, amellett hogy az érintett szervek képzési igényeinek megfelelően koncentrált, fejlődő közeget biztosít, reményeink szerint közvetve a hivatásrend társadalmi elfogadottságát is erősítheti. A képzést gondozó Nemzetbiztonsági Intézet többi hivatásrend irányába tett lépései (például az Egyetemi Közös Modul nemzetbiztonsági tanulmányok című tárgy oktatása) szintén a szféráról való hitelesebb kép, valamint a biztonsági tudatosság erősítését szolgálják. A képzéseknek kiemelt szerepük lehet az állomány pályán tartásában is, hiszen a sikeres végzés érdekében tett egyéni erőfeszítések és a munkahely képzési támogatásának együttes megléte a szférán belüli, szakmai karrierfejlődés irányába mutat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Boda József – Boldizsár Gábor – Kovács László – Orosz Zoltán – Padányi József – Resperger István – Szenes Zoltán: A hadtudományi kutatási irányok, prioritások és témakörök. Államtudományi Műhelytanulmányok, 2016/16. www.allamtudomany.hu (2017. 08. 15.)
2. Dávid Ferenc: Nemzeti biztonsági és nemzetbiztoság a stratégiaalkotásban. Nemzetbiztonsági Szemle, 2017/3.
3. Dobák Imre: Polgári nemzetbiztonsági képzések a hazai felsőoktatásban (a képzésfejlesztés aktuális kérdései), Nemzetbiztonsági Szemle, V. (2017/4).
4. Drusza Tamás: A nemzetbiztonsági stratégiáról a Nemzeti Katonai Stratégia tükrében. Nemzetbiztonsági Szemle, 2017/3. 77–88. o

⁵¹ A MAB 2017/3/VI sz. határozata a Nemzeti Közsolgálati Egyetem intézményakkreditációs értékeléséről http://www.mab.hu/web/images/tir/hatarozatok/NKE_170331_plhatH.pdf, http://www.mab.hu/web/images/tir/jelentesek/NKE_170331_jelentesH.pdf (2018. 01. 06.)

⁵² <http://archiv.uni-nke.hu/downloads/egyetem/IFT.pdf> 114. o.l

⁵³ A felsőoktatásban szerzett nemzetbiztonsági végzettséget ma már nem csak a nemzetbiztonsági szolgálatok, hanem egyéb szervezetek is, adott munkakörök betöltésénél elismerik. Lásd például a 396/2012. (XII. 20.) Korm. rendelet (a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál foglalkoztatott kormánytisztviselők és pénzügyőrök képesítési előírásairól) 1. sz. mellékletét.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

5. Gubicza József – Laufer Balázs: A nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeti kultúrájáról. Tanulmányok „A rendészet kultúrája – kulturált rendészet” című tudományos konferenciáról. X. kötet MHTT, Budapest, 2009. 105. o. <http://www.pecshor.hu/periodika/2009/gubicza.pdf>
6. Héjja István: A „Bolognai folyamat” és a nemzetbiztonsági képzés, Felderítő Szemle, VIII. (2009/4).
7. Héjja István: A katonai nemzetbiztonsági képzések helyzete (1990–2012). Nemzetbiztonsági Szemle, 2014/különszám.
8. Horváth Ferenc: A pályaszocializáció pszichológiai kérdései a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál. Nemzetbiztonsági Szemle, 2015/1.
9. Kasznár Attila: A biztonságtudatosság nemzeti programban történő megjelenítésének fontossága, Terror és Elhárítás, 2015/2. 4–45. o.
10. Kis-Benedek József: Nemzetbiztonsági képzés a civil szférában. Nemzetbiztonsági Szemle, 2014/különszám.
11. Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben. In: Finszter Géza – Sabjanics István (szerk.): Biztonsági kihívások a 21. században. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 175–218. o.
12. Regényi Kund: Tudományosság, mint új kihívás az Alkotmányvédelmi Hivatal számára (szubjektív szakértői vélemény). In: Nemzetbiztonsági kihívások, nemzetbiztonsági szolgálatok. MHTT-konferencia, Hadtudomány, 2013/1–2. 91–92. o.
13. Resperger István: Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. Felderítő Szemle, XII. (2013/3). 5. o.
14. Vida Csaba: A tudományos képzés rendszere a nemzetbiztonság területén. Nemzetbiztonsági Szemle, 2014/különszám 50–51. o.
15. Zalai Noémi: A humánerőforrás-gazdálkodás kérdéseinek vizsgálata a nemzetbiztonsági szolgálatoknál. PhD értekezés, NKE HDI, Budapest, 2013.
16. Zalai Noémi: Új típusú kihívások: generációváltás a nemzetbiztonsági szolgálatoknál. Nemzetbiztonsági Szemle, 20016/1.
17. Polgári nemzetbiztonsági mesterszak szakindítási anyag.
18. 282/2016. (IX. 21.) Korm. rendelet.
19. Az államtudományi képzési terület alap- és mesterképzési szakjainak meghatározásáról és azok képzési és kimeneti követelményeiről, valamint az azzal összefüggő kormányrendeletek módosításáról.
20. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=197445#foot_5_place
21. Intézményakkreditációs eljárás 2016/2017 NKE, Akkreditációs jelentés http://www.mab.hu/web/images/tir/jelentesek/NKE_170331_jelentesH.pdf
22. Intézményfejlesztési Terv 2012–2015, NKE <http://archiv.uni-nke.hu/downloads/egyetem/IFT.pdf>
23. NKE KFIS 2016–2020, http://archiv.uni-nke.hu/uploads/media_items/kfis-2016-2020.original.pdf
24. <https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/nke-kutatas-fejlesztési-innovacios-strategia-vegrehajtasanak-elvei-kfis.original.pdf>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2018. XI. évfolyam 1. szám

25. <https://nbi.uni-nke.hu/szakkollegium/eredmenyek/szakkollegiumi-tagok-tanulmanyai-a-20162017-es-es-a-20172018-as-tanevben>
26. https://www.felvi.hu/felveteli/egyetemek_foiskolak/IntezmenyiOldalak/meghirdetes.php?meg_id=19397&elj=18a
27. https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/12-2017_01_17_-a-hadtudomanyi-doktori-iskola-2017-18-as-kutatasi-temahirdeteserol.original.pdf
28. https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/RDI_tantargyai_es_tantargytipusai_kreditekkal_2017-2018.pdf